

237

"main" bon amic. I hi us en torn en serim, Pa-
u et Valencia es amic de tota la gent de l'.

I mis d'una mirada l'havia dit:

- ~~Per tota la gent~~ Per tots els temps, don Luis, tiene muy mala tomba, et dia meus pensats se on a llevar un disputa.

~~III~~, ~~III~~ Tu, que ja saries de qui et parlaves, propun-
tares:

- i a qui tots els te refereixes?

(Car, malgrat la moda - tu no hi arribes per moltos-
mai no t'atjaves a ningú)

- et Valencia.

L'altres, ~~III~~ ficient fells de flaqueza, car de la flaque-
za es d'on es treuen l'error, i ~~III~~ amb expressió i
ben l'error deis:

- hi et dia meus pensats si munda la guerra na-
da mala. La pagaria entredes muy cara.

Pero sermonejaves et Valencia per a que fos un xic
prudent. Et Valencia, que es et fons l'hi apraia, veia:

- Eixos? No tinga pr, comitatis.

No; no calia tenir pr: et Valencia s'avia ve valent
quan convenia, quan ~~III~~ el moment i l'estat hi ex-
igien i sense que mai ~~III~~ la volera et regies. Per-
tot el moment, passada l'estat i Valencia tornava
a ser et qui veritablement era: una barreja de civís
i d'infant. ~~III~~ Ell, que sense haver llegit mai ~~III~~
història, estava més entès del bé i el mal, deis

que en aquest món no hi havia res que tingués 230
importància: ni les dones, ni els diners, ni la política,
sobretot la política, que a ell li semblava el més bonic
després dels disbarats. Hi ha guerra?

Hi ha guerra, de la qual devia que es folla de puta de
la política.

¿deuria tenir raó. Però el Valencia sempre tenia raó.

Se Però el Valencia més d'un i més d'una vegada

~~lli. Havia dit que per un lloc, que era un lloc~~

- i amb aquest ofany que té certa mena de pent de hej
havia dit que no te'n fiesis, que era un indesitjable, un
lladrejat del districte V^e i a més de lladrejat involucrat,
valent d'ofici i qui sap si guellom pitjor; que havia pas-
sat per totes les presons d'Espanya; que era capaç de tot
però de res hi.

Tu deixaves dir, deixaves parlar. ¿quan et semblava
que ja havien parlat prou, dius:

- lo hi tinc molta confiança.

¿fries bé de tenir-li, car el Valencia fou al front
un munt d'una correcció absoluta. ~~Ha~~ i així,
malauradament no ho podies dir de tothom. i Records es
tes o quatre que esgrupant de si de lla ~~XXXXXX~~
~~XXXXXX~~ el sapia d'aquells camps d'Aragó, i n'em-
planaren un tal per a passar-lo a França, vendre'l
i repartir-se el diner robar? Eren pent cometa, pent de
bé, admetre et sembla que ~~XXXXXX~~ amb carreg
representatiu; no procedien del districte V^e, no eren lladre-
jats d'ofici, ni "malarrony" ni "qui sap si guellom pitjor",

1 de Marsai propats de Hot a tot i a des

com deien que hi era el València,) però havien robat un sac de sofà. i les recordes 239
qui ho descobrí ~~W XXXXX~~ ~~XXXXX~~ i en descobrir-hi sentí
una gran vergonya i una gran pena perquè els heroi
de la família eren amics seus! i les recordes qui podrí
acabar amb temps la policia de fronteres, i ~~la~~ de
la Vall d'Aran, Arnabat, un agent de la Generalitat, de-
turi la joia i patibulada marca del sac de sofà?

El València havia anat a la guerra per a fer la
guerra. ~~La~~ La seva actitud, la seva decisió eren d'una
lògica molt acceptable. I es trobava que li escamotjaven la
guerra, que la guerra joia a "fet o amagar" i no
dia era a un lloc, l'endemà a un altre, però sempre
lluny d'Alcanyis. ho ho entenia, que es el mateix que es
passava a tu. La veia ben bé que, malgrat la corres-
bona voluntat, ni el València ni tu ^{no} feren fet per a en-
tendre els misteris de la guerra.

El València deia, melancòlicament:

- Che, oï a Alcanyis m'aborreix més que a Barce-
lona. I això es la guerra? Això es una malana.

Cada mati es presentava:

- Comissaris, aciu intím?

Li li deia que li es preguntava l'hora i se'n a-
nava molt content. Li li deia que no, arrenfava el nas
i es retirava cap l'ort.

(Havia, obligat a parlar-se el dia a Alcanyis, fin
el repient: comprar una caladora de cuir - o una
altra cosa qualsevol - i la canció (1) per una

(1) Ell deia barata, la barata.

240
pistola, que donava després per un capot-manta, i el capot-manta per una quantitat determinada de tabac - que, no sapo com s'ho feia, però mai no s'hi mancava - i el tabac per ~~XXXXX XXXXXXXX~~ uns conills, i es conills ~~per~~ per uns ampolles de conyac, i les ampolles de conyac per un parell de sabates, i el parell de sabates per un rellotge.

Totes aquestes operacions comercials t'obligaven a anar d'un costat a l'altre d'allargic: a la plaça - embotada com les places italianes: ~~XXXXX XXXXXXXX~~ amb una molt bella Casa de la Vila d'estil Renaixement que convertia la plaça en una decoració d'òpera - al carrer Galán, ~~al carrer Galán~~, al parc, - on hi havia la famosa font dels setanta dos brocs: on les nits d'estiu s'hi estaven molt bé - al pont, al "Falduba", al cafè del carrer Galán, a l'hospital, a la Caserna General, a la taxa (municipal), a l'intendència.

I deia, per a justificar tantes anades i vingudes: - així faig exercici, que s'enten que es una cosa tan bona.

S'ell tan tot en saberes una indelicadesa per la qual no el renyaves perquè no tenia importància i perquè en el fons et feia gràcia.

Una tarda et digué que a l'església es del Comitè tenien moltes ampolles de crin lons i que si hi anaven t'hi vendrien les que colgessis.

et en les qual mis que el puey bi uelaco la
manera de pasar el tiempo,

- Molt bé, Valencia. Hi anirém més tard, en 241
vesprades, quan hauri acabat la feina.

L'aplec era la de la Col·legiata, enfront de la Fonda
Morera, que el Comite havia convertit en magatzem.

La mare de la senyora que tan bé s'entenia a
la Fonda Morera, quan es coneixia que era "tots un
caballero" i tenies "femmes, bons models" un dia
s'arriscà a dir-te:

- ~~Hi ha un problema, un problema~~ i ho he posat ^{en} artell, don
Luis, que convertia el temple en al·luai a un sacri-
legi horribles! i jo, que no podia passar ^{ni bona} ~~la~~ ^{una} ~~una~~
de totes les maneres!

La pobre dona, que estava agarrifada, et mirava
ambelrosament esperant unes paraules de ~~consol.~~ ^{consol.} ~~consol.~~ i tu,
que no sabies què dir-li, li deies:

- Miri, senyora, com que ni vorté ~~ni vorté~~ ni jo no ho
podem solucionar, perquè ara no es troba un capellà
ni per remei, val més que no v'hi aniríem. ~~Hi ha un problema~~
~~Hi ha un problema~~ ^{aquí.} ~~Hi ha un problema~~ a casa teua també podria ser tan
bona cristiana com vulguis i pregar a Deu tan com vul-
guis. Pensi ~~que~~ ~~que~~ que hi hagués una santa de mol-
ta santedat, santa Teresa, que deia que a Deu tam-
bé se'l trobava entre les ovelles i les capelles de la llar.
i pensi que el Crist tampoc no anava a missa.

Però amb aquestes paraules tan fosques i desconegudes
que la pobre dona tingueris un gran desencany: el

de creure que no eres tan "caballero" com sem - 242
blaves.

al cap al tard comparegui Paul al Valencia:

- Quan vortí crutja, Comissari, a baix al carrer fins al
Chaumet amb un canotí per les botelles.

El Chaumet era faume Torres de Caldes de Mont-
bui. En un ^{primer i únic, tot no ~~havia~~ pringuei part en cap altre -} primer combat, ^{una bomba} ^{la força de} havia esclatat
al seu devant. Ho s'havia ferit, però s'explorà i s'havia
llançat a terra ~~havia~~ i to'el segueren els seus companys.
Es creia ferit, no hi veia i guairebé no hi veia; tenia el
ull sangonant. Li feres l'ull un got de l'anyal i l'enviaren
a l'hospital. Tu hi anaves després, abans de sopar. Per
des mesures et digué, rient:

- Tots es ferits fossin com ell! Ha estat ben bé de tot.
Ho té res. Hi una engarrinxada.

Quan el veíem d'endemà, a la casa on dormia, pen-
sava: el metge s'ha equivocat. faume Torres tenia una
cosa molt gran: per, una per que mai més no es po-
dria treure del clauent. Una per que l'explorava so-
liment. Com la majoria des que ~~no ~~havia~~~~ amb una
bona voluntat i un entusiasme admirable, s'havia en-
rolat voluntari, faume Torres, que fins llavors havia
menat una vida tranquil·la en una vila tranquil·-
la, Caldes de Montbui, i amb un treball tranquil
i intimista sense altres batalles que les de la tan-
ta del casó al capí del Centre i les de les elec-
cions, es més que reger que mai no havia en-

portant una arma. I el dia del primer combat,
el dia del que en la meua cancinclona de les lletres
tantes hom nomena "el batall de fer", el dia que ha-
via vist la guerra cara a cara ~~havia~~ ^{topat} amb el
meu afís dels enemics: la por. Ho es riqueres d'ell, es
clar, com se'n rien es altre. Comprenies perfecta-
ment la por, que potser tu també sentiries un
dia o altre. La guerra no fa gracia a ningú. I re-
quies sentir per ell la simpatia i d'afecte de sem-
bre.

Quan tres o quatre dies després ja podré aixir al
caner et vingui a veure ~~no~~ per a dir-te, a verps-
cujit i adolorit, que havia decidit retornar a Caldes.
- Com voluntari - li digueres - estis en el front de fer-les.
A mi, pero, em sembla que, a més d'una mena de de-
terris, de la qual corti es massa bon noi per a ~~heure~~ ^{heure} ~~en~~ es-
ment, es un disbarat. De Caldes, com es natural, hi estalei
meu segre ~~XXXX~~ i meua tranquilitat que ^{aquí} ~~allí~~: perquè no
hi ha arribat la guerra i perquè hi hi la familia i el
terral. Potser algun britol des ~~XXXX~~ molt que s'
han quedat a la recagnarda dient-se imprescindible
perquè no serveixen de res li diran en calor d'haver
abandonat el front. Això, pero, no té cap importancia.
El que en hi es que em temo que la guerra sera
llarga i, fatalment, un dia cridaran la seva llei: en
lloc de guanyar-hi hi hauran perdut car hi caldrà
retornar al front en pitjors condicions que les d'ara, ~~XXXX~~
~~XXXX~~ ~~XXXX~~ ~~XXXX~~ incorporat a una unitat en la qual,

d'ieu això, que ha passat a tot hom, hi passará.

ha dit i en el que li he dit,

245

Des dies després se't presentava per a dir-te que es
guindava.

- Molt bé. És el millor que podia ser. I com ~~que~~ que,
segons sembla, això de les bombes i es trets i les canonades
no hi fa cap gracia ... ho en fa a mi, cap! ... ja
miraré de trobar-li una feina més pacífica ~~de~~ a
la segona línia.

Aquella nit, ~~allí~~ ~~allí~~ Llorent, digueres a Perey
Salas que necessitaves un ordenança. La realitat
no en necessitaves cap, però fauquet t'obligava a neces-
sitar-ne un. Perey Salas et digué que t'el triessis
en un minut.

I t'entornà fent cridar a fauquet i li ~~el~~
proposaves:

- Com no et puc nomenar secretari d'apunta co-
mitaria, perquè ja en tinc un, en mecanògraf, per-
què també en tinc, però com vots té interès en no
anar més a la línia de foc, he pensat nomenar-
lo ordenança meu. Ho li puc oferir res més. I què li
sembla? Li va bé?

- Sí, senyor, sí. Moltes gràcies.

- Tindrà poca feina: anar alguna vegada a l'Es-
tat Major, a l'hospital, a la cantina. I, si no li
cap greu, fer-me el ~~favor~~ favor de venir cada matí
per ajudar-me a posar els "tubs", que a mi em

Get that the replacement is the person who
 Calin, pers, evitar-li la humilitati de retorne
 a la rezaguarda per no haber sabet per soldat.
 Com t'ho faies per a evitar-hes?

Fi a França, al costat de la dona i el fill. I pas-
sats uns anys, quan la febre tifoidea de la victòria
hagués disminuït, hauria pogut reprendre el treball
a Caldes, al costat de la dona i el fill.

J'com que amb Pau el València res no podia
dramatitzar-se ~~ni tan dramàticament~~
~~ni tan significatiu~~ ~~ni tan dramàticament~~
~~ni tan "dramàtic"~~ - i tan dramàtica com serà la meua fi!
pensares que tal vegada es del magatzem imprèscrip-
tible no s'adonarien de la "broma". i si se'n adonaven,
la pagaries tu. que sempre et serà fidel i

la papaver tu. que sempre et sera fidel i
De Pau et Valencia, ~~et~~ et qual et parlati encara
quan arribi l'hora de l'exili, ~~et~~ en records ~~xxxxxx~~ et
que et deia tantes vegades en veure, després de la ba-
talla de Terol, que anaven a perdre la guerra.

- Ho v'aurine, Lomparis. Als' estè tan totut que ja
no es pot estar més, però cortè no v'aurine. Cortè,
aquí, quan als' s'alcebe i arriben sixos fills de pu-
ta, estaria perdut i la l'corregarien. Però aquí està "el
Valencia" per a evitar-ho. Cortè, ullga o no ullga,
se'n vindrà amb mi, que se'l camparà me des en rigne.
Cortès ~~es~~ el sacit, ~~es~~ ^(L) ~~sixtanta~~, bon una calamitat
i la salutaria no es veuix de cis. Teyons quins tre-
balls cortè i es que bon bon cortè no es poden fer. Per
aquí està "el Valencia"; que es pot fer tot. Hens des pi-
rarem cap a França, a Paris. Jo ja ~~hi~~ ~~està~~, ~~ja~~ ~~està~~
~~està~~ ~~he~~ hi ^{he} estat una temporada i amb el cument de
la taloncheta me la ~~pauca~~ passava molt bé, sem-
pre treballant poc i sempre amb uns francys a la cal-
tera. Els francays, que es pensen ser molt cruy i no
se fien ni de la mare que els va parir, bon uns

Et que es passar la vida escrivint llibres i històries
es que han escrit altres savis de l'antigor,

[illegible]

Mai no sabràs en qui consistia el "sueto de
 la taloncheta", & car Pau el Valencia morirà a
 Toulouse sense haver tingut temps d'explicar-te el sus-
 pecte que no devia ser una cosa massa correcta, pe-
 ro ell no tenia res més a oferir-te i T. els oferia de
 bon cor. I de bon cor hi agraïràs.

Molts que podien explicar-te i tenir el silenci
d'explicar-te us ho farien - al contrari: et dirien
que bon poble i tu sabràs que bon ~~un~~ molt ric -
tal vegada per ja que descobrixis que també es de-
stiquen al "moment de la tacaqueta". Però ells s'hi
dedicarien a l'engany.

Est i fer, preferires el Valencia. El Tercey me
digne, meus madre.

五

7. de moment, ~~deixem~~ deixem aquesta galeria des-
amada i boniques que et dona la guerra - ja ~~esperem~~
~~esperem~~ ~~no~~ ~~no~~ ~~no~~ trobarem més endavant, ara t'una, ara
l'altra, es que manquen - i anem per un viatge
que feres a Paris, deixant per uns dies de veure al bonig-
tari per a convertir-te en missioner.

He has several mother boxes - a container - as a die: most

☪ Torekar

J'écrit à finals d'Octubre. Faia més de tres anys
que havia començat la guerra; en feia prop de dos que ha-
vien arribat a alçar-se, encallant-los-hi. J'no des-
placava aquesta ~~tempestuositat~~, ~~representada pels~~ i'en-
tallament.

~~ulls amics del director,~~

~~Tà l'la xixant-seu tota l'edificació i xixant-seu, una altra~~
~~habitatge xixant-seu.~~

~~Atès que no hi havia cap altre, xixant-seu, xixant-seu~~
~~que no hi havia cap altre xixant-seu, xixant-seu~~
~~xixant-seu, xixant-seu, xixant-seu, xixant-seu.~~

abundaven massa i feien més cosa que servir, etc., etc.

Et semblava - però, és clar, no devia ser així i
no volies pensar-ho - que en la guerra els hi pensaves
tu, que no tenies res de militar i, per tan, cap al qui
menys hi atenia.

Te'n plangies a Benavent, a Herles, a Monclús, a
Jarcia, a Bosch, a Perey talas. I te'n plangies tan tota
que temeres fer-te amic.

Benavent et deia que "allí era una olla petreta a
dalt no hi havia autoritat"; Herles, que era massa in-
tel·ligent per crèncer en et qui et deia i no tenia altre
remei que dir - tu, després, et trobaràs en el mateix
cas i hauràs de fer com ell, que calia preparar-ho tot
molt bé i anaven en canvi d'aconseguir-ho; Mon-
clús i enfurismava i cridava, ~~et deia, et deia i et deia~~
~~et deia, et deia i et deia~~ i temeres que te-
nia tota la raó et d'apuntar mena en cridar i enfurismar-te;
Jarcia, que no sabia cridar ni mentir, col·locar i tem-
ria amb un somriure mai acírt d'it; Bosch et deia que es
perdia molt temps, i que en una guerra el temps perdut
ja no es torna "frangar"; Perey talas...

Perey talas, un dia que eren tots, et digué que si

Proposar de tota:

- ¿si ho probarem ja? a París hi tinc amics que ~~me ajuden~~
em sembla que podrien ajudar-nos. Per de sobre,
ja no m'hi quedaria.

Perey foles reia:

- Home, ja m' ho pents. Li sembla que se'n va l'itèlia?
- M' ho sembla, però, naturalment, no puc assegurar res.

Totada que ho vols?

- Com més aviat millor. A Barcelona veig i amb Antoni;
~~XXXXX XXXXXXX XXXXXXX XXXXXXX XXXXXXX~~ ~~XXXX~~ nos dimer. Ja li telefo-
nare.

- Valtia més ~~XXXX~~ ~~XXXX~~ una lleta, que li faci cridar
després d' haver-la llegit. Home's ~~XX~~ demoro una
cosa: que ningú, absolutament ningú, ^{al parquí,} capiga ~~XXXX~~
me'n ha anat. Com me'n vaig passar vull ningú
s'estranyaria de la meua absència.

Perey foles escrigué rapidament la lleta per a
Antoni, que era conseller de Governació, i m'ja
hora després el cotxe el venia a cercar a ~~XXXXXX~~
d'Hotel Morera. I amb el cotxe, a mitx del xofe,
venia País i Valencia. I que, com sempre, ~~XX~~ el dema-
ra:

- Bonem el fosilet, comitació. (1)

(Ami de Barcelona pensava que tot agada havia
anat massa depressa en proposar-te per a un afer
de tanta urgència. Però també pensava que tot te-
nien el deure de fer totes les probatures possibles. al
cap i a la fi, hi no reeixies tot i'haurien perdut es

(1) El "fosilet" era un Winchester que ja no recordes si on t'havia tirat

7 el teu "lletre d'escrits";

257254

- diners del viatge, que ja procuraries que fossin pocs.

arribares a casa a les onze de la nit. Mentre et pre-
paraven copar telefonjares a ~~XXXXXX~~ ^{Clappier} demanant-li que
t'habies de venir amb urgència. Encara estava copant
quan arribà a ~~XXXXXX~~ Clappier

Et feres passar al teu despatx i li explicares el
que passava. Retornant-li, es clar, el més absolut
secreu. No n'havia de dir res a ningú: ni a l'opina.
I després:

- Hi aniria jo mateix, però després de veure que hi
vagi o no hi vagi.

- De mi? - feia, estranyat, ~~XXXXXX~~ Clappier

- ~~XXXX~~ Sí, si t'envies a França que em pugues
servir. Jo també n'hi tinc alguns, però ~~XXX~~ suposo
que no són homes d'aquí que, com jo mateix, mai
no han intervingut en afers d'aquesta mena i tot
em servirien per a posar-me en relació amb polítics:
diputats, ministres...

- ~~XXXX~~ Temps perdut - feia ~~XXXXXX~~ ^{Clappier} amb menyspreu -
Els ministres et farien passar amb raó i us en treu-
rès. Val més que, si et reben, no es ~~XXXXXX~~ perdi
~~XXXX~~ ~~XXXX~~ de la veritable finalitat del viatge.

- Jo penso fer-ho així. Però, vots i hi t'envies diputats
o ajudar-us? ~~XXXX XXXX XXXX XXXX XXXX~~

- Sí.

- Cal que tinguis espavilats i audaçs.

- Ho són.

- De * confiança?

259

~~Si~~ ~~ariz~~ ^{ling} ~~M~~ arimon

equi

Vi

De Toni

...to the

— 111 —

7

have
A...

"You L

12

11

de ~~perdre~~ ^{cap} bretolada. } el mort, per a venjar-se
de la bola que el promouia, ~~per a venjar-se~~
a venjar-se de la mentalitat cantelluda que d'au-
ra ~~era~~ ^{era} erradament en sentit iònic, entere' hoan-
ca.

Des, ~~es~~ i es encara, un "infeliç", que es el millor que
~~podem~~ ^{podem} ~~ser~~ ^{ser} en política, ~~quan~~ ^{quan} ténim lo gran tort
de no haver de viure de la política.

Agraiem la hoana. i atermi veia haver-te opís i se'n
solia:

- Infeliç en el bon sentit.
- ho en té d'altre.

Des pararem d'acord. El "bona fi" exigia que tin-
guessin en ell una fi absoluta; exigia la més ~~gran~~ ^{gran},
~~la~~ ^{la} més absoluta discreció en l'ús del capítol
imprudent i comprometedor; exigia una absoluta dilatació
d'actió; exigia poder disposar de molts diners, tal com
pagar "tòlant i tòlant"; exigia que, si li era possible ad-
quirir les armes, hi hagués a la frontera uns camions
de guàrdia d'armes per a rebre-les i que no se les des-
xessin prendre car, un cop les armes a la frontera, ~~la~~
~~l'infeliç~~ ^{l'infeliç} donava per finalda la seva interve-
nió en l'afar i ~~per finalda la seva responsabilitat.~~
la seva responsabilitat.

L'endemà ~~va~~ ^{va} Parcs al Valencia i el Maús en-
tornaven a alhangic i tu, en el cotxe de Porchi,
~~per finalda la seva responsabilitat.~~

que ell guiso, empreses el canvi de Perpinyà, on
nos esperava (l'aprice).

ho ~~trobarem~~ ^{trobarem} ~~no~~ tant controlat com esperaves, però et sembla
que encara en trobarem massa. (Alia que m'hi hegués, es
clar, perquè estaven en guerra, però la guerra era blava
i ~~no~~ ~~no~~ ~~no~~ ~~no~~ el control de carreteres havia es-
tat millor que l'exercici la policia. Ho havia resul-
tat tan pintoresc, però havia resultat més normal i,
sobretot, més eficaç. Car tots aquells mirmigons tan valents i
d'aspecte tan feroç, havien pogut anar al front,
que, et tenc pare, es et ho veu ben d'anar es va-
lents.

~~Per tota l'esperança dels de la guerra~~ La guerra ^{no}
havia arribat a cap d'aquelles blanques cils de la
costa - hi arribaria més tard, quan v'atracaria el telé-
de l'últim acte - i, no obstant, totes tenien un aspecte
de desolació. Perquè hi mancava la presència dels es-
tintant que abans hi anaven a fer el sengre? Ho, en es
temps de pau, quan arribava el novembre el estintant
ja m'era fora. ~~En~~ En temps de pau aquelles cils
de la costa també vivien: per elles, com abans havien
viscut les altres, i esperant la vida xilvia i més o menys
producció de l'^{estintant} ~~estintant~~ ara ja no hi havia ~~estintant~~ es-
tintant, que es com dir que no hi havia estintant. A-
ra, amb la guerra, el col·ludat fallava com ha-
bién fallat tanters cops.

toparem a Figueras, en una fondeta molt acollí-

J un silence de nuit. ^{En el} ~~Il~~ route d. quelques villes
 - car toutes les villes teneur une route - ~~elle~~ ^{il} lui l'air
 mort de rielle.

Encl

l'entrée d'aqueilles vides

- car totas las vilas tienen un zootie - ~~un zootie~~ y ahí había
mucho la riadla.

7. ~~La~~ la creu a França, la terra dels Drets de l'Home, la Llibertat, la Igualtat i la Fraternitat, els preceptes per on passaven ja tenien un altre aspecte, ja feien un altra cosa. Cosa de ben menjats i ben beguts. Cosa sense ombra d'inquietud espiritual tan gran que tot era apètit finit. Cosa de "la copibé i es demés que es f." El plat, ~~no~~ ~~tenia~~ ben ple, a taula, el pot tan ple com el plat, i la dona al lit. La guerra? La guerra la feien es expansió, cette sale race. Els no hi estaven per guerres. Els eren més malinges i els estaven per afectuar le, embriagar-le i fornicar.

I tu, d'aquell canvi de decorat, d'aquell canvi de cara en senties tristesa i amargor. I fatig. I odi: odi a la manca de solidaritat en el dolor, de la manca de respecte al dolor. Et semblava infernal. I era tan humà! (ad, per una teleologia de l'absurd, per una moral de l'absurd hom ha ~~des~~ desvirtuat el sentit essencial d'aquests dos mots: humà, in-humà.

El P. haureu volgut

O el país de més burges i xori d'Europa

Clappier et Brentaers i que tan no ajudava,
i amb tan d'interès, era S., ~~qui~~ que l'heroic
i extraordinari meritor Nach ~~Witt~~ ~~Witt~~ F. havia bu-
lentat en temps de la dictadura del general Pri-
mo de Rivera.

~~Witt~~ (Sons l'inicial i no el nom, com farei amb
tots els altres que F. ajudava en aquest afer, pel ele-
mental desinterès, ^{per no} ~~per~~ no comprometre'l. (al acrí, setem-
bra de 1954, a l'Espanya del general Franco i a
la França del general de Gaulle encara es compro-
meted, doncs els noms des que ajudaven la República en
S., rebel i fàcil com sempre a l'indignació, el digné:
- ^{aquí} ~~aquí~~ faríem tot el que calgués. Es a dir, ja ho fèiem,
i fins ara amb èxit i contra la mala voluntat i la por
des capostes que ens pressionen. Ens ajuden els ~~XXXXXX~~
"cheminots" (1) i tenim, a més, organitzat un bon re-
sei de muntanya. Si volen, es podrien veure, però no
ho crec oportú.

- ho cal. Tinc una total confiança en mi.

L'endemà, després de dinar, anarem a Troulou-
le, on deixarien el cotxe per a seguir el viatge en tren
fins a París. ^{i en companyia de Clappier.} ~~El cotxe pas-
sa a París. El cotxe pas-
sa a París. El cotxe pas-
sa a París.~~

(1) Ferrerías

~~El cotxe pas-
sa a París. El cotxe pas-
sa a París. El cotxe pas-
sa a París.~~

guerra conta a lei.

[Faint, mostly illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint, mostly illegible handwritten text at the bottom of the page, possibly a signature or additional notes.]

262

laria uns dies de repòs al paratge de monsieur F..., un
amic de Clappier.

Arrribaven a l'Hotel ^{Victoria} ~~XXXXXX~~, ~~XXXXXX~~ ~~XXXXXX~~ en front de
l'estació, a quart de set de la tarda. Clappier i Porché
li'n anaren a tancair el cotxe a la rue ~~XXXXXXXXXXXX~~
Hauteville. Tu es ~~XXX~~ esperariu, ~~a~~ ~~de~~ acompanyat
d'un Perard no tan bon com el que fan a Tarragona,
a la Terrassa del ~~XXXXXX~~ Regino, de la rue Bayard,
~~de~~ el carrer de "La Dépêche", ~~de~~ diàri de la democrà-
cia francesa que feia una estació per a la zona fran-
quista i una altra per a la zona republicana.

Què riu, infelicitat! Les affaires ~~XXX~~ sont les affai-
res, i així el hancis ~~de XXXXX de XXXXX~~ no te oblidarà
mai.

Se tota vesada arribava Ventura Gastel i Melior Font. I veie-
res que no es feia cap gracia terbar-te. hi es feia cap proia
d'inter-~~re~~ parlant amb tu - o, amb qui fos - al carrer. hi-
~~XXXX~~ raven requirits a l'un l'altre i a l'altre. Tenien pressa
per entrar a l'hotel. Era segur que amb el teu encontre,

que devia moleix, passava un mal moment.

- Hola, senyal! Hola, Font!

- Hola, germà. No esperaven pas terbar-te.

(Gastel tenia la mania de tractar a tothom de personá)

- hi és a conatxer. I doncs, què hi veniu a fer per
aquestes terres?

Facil-la gastel un instant, no terbant una expli-
cació valable, a la fi, digué:

- Venim pel miting que Lluís Aluís dona demà a

Marbroux. És molt important.

265

L'explicació és semblà tan extraordinària que tindràs a veure.

- Però, home, Fort, per això no es calia anar a Barcelona. El miting el podíem escoltar per ràdio.

- ~~Però~~ És tracte d'un acte polític molt important i cal-hi estar-hi.

- Li es així, també hi aniré jo - digueris, talent que no hi aniries.

La seva repentina decisió ~~totxix~~ es degué fer tan poca gràcia com t'haver-te tardat. Jamb tan properes ganes com tenies de tardar-te!

d'acompanyar-te:

- Bé, per mi Lluís, adieu.

- adieu, Gaud; adieu, Fort. Fins a Barcelona!

- això, hi: fins a Barcelona. Hi veuré d'^{aquí} dos o tres dies.

moltos anys després,

(Moltos anys després, Fort hi retornaria, per a viure-hi. Ventura Gaudí, amb els cabells tingits, viu en ~~xxxx xxxx xxxxx~~ casa pròpia - una gran casa que deu costar ~~xxxx~~ alguns milions de francs - a Saint Martin le Beau, prop de Tours)

Aquella mateixa nit, en un cafè de la plaça del Capítol, ~~xx~~ es trobaren amb F., que ja Clappier li havia presentat a Barcelona. (Ja Clappier ~~xx~~ i de Porché en donen es munt perquè t'ha arribat i d'altre, fins i tot posen que també) F. era un talia català, ~~xxxxxx~~ xerraire i un xic trapella, sense professió determi-

Phlox flavescens, var. el

non, ne ~~pour~~ s'empêcher de le dire, et
l'interrompes:

259

- Bones hi tanta es la simpatia, i perquè us hi ven les armes que un ~~xxx~~ tractat t'obligar ~~xx~~ a vendre-li?

L'interrupció no li feu gracia, degué semblar-li ja més una irreverencia. ~~Interrupció en una interrupció~~ Una irreverencia més intolerable en boca d'un estranger que en sacri-
ficar es ministres francesos.

Luigi i' a labri la visita a Giovanni Sallio, que no revenies fins
molt anys després, quan ja no fora ministre i seguia a ser
tan patum i capastre com abans.

Catrou es breguata ~~xxxx~~ ~~xxxxxx~~ quin havia estat el resultat.

- hnt - diqueres - Montine pour Sello es un pobre ho-
me cargat de purgetes.

Carbon via i tubos per tenies ras.

Pierre Cot era ^{d'}una altra mena. Simple i cordial, era l'home que els conceptes no li pujaven al cap. Pierre Cot, ~~XXXXX, XXXX XXXXXX~~ ~~no XXXXX~~ ~~XXX~~ ~~XXXXXX~~ ni entre les magisterals, la propòsició i l'oratori d'~~XXXX~~ Fern Salles era més senzilla que Fern Salles. I, ja no cal dir-ho, més republicana que Fern Salles. Pierre Cot, que físicament era un home més aviat baix i magre que alt i corpulent, pertanyia a la família dels hauriers de bona intel·ligència i bona sensibilitat. Per ell les paraules República, Democràcia, Llibertat no eren paraules vaines. Els altres ministres, massa conciliadors, massa prou contents - i quina Martimora i verges-

270 268

myra importancia ~~tenia~~ la prensa en la politica han-
cia de dretes i d'esquenes! - et tenien per massa revolu-
cionari, per massa jacobin. i jeren ministres d'en ferra
que es deia de Front Populaire!

hi a Pierre Cot ni a Fern Tello et hahies dit, ~~xxxx~~
- no era correcte ni oportu dirlos-hi - l'objectiu de la
teua visita a França. Pierre Cot, però, l'indacava. §

~~xxxx~~ ~~xxxx~~ no podia ajudar-los directament, però es
ajudà d'una altra manera: no posant entrelanes, però
~~xx~~ ~~xxxx~~ ~~xx~~ ~~xxxx~~ ~~xxxx~~ la politica des ~~xxxx~~ "ells poms"; que e-
ra, en aquelles catastròfiques circumstancies, l'única
manera de poder ajudar un xic la República espanyola.
Pocs anys després, quatre telegrames que l'ecien que men-
tien ~~xxxx~~ ~~xxxx~~ ~~xxxx~~ ~~xxxx~~ ~~xxxx~~ - per politica bandae-
ra la mentida es el nostre pa de cada dia - d'aleu-
rien de que si França havia perdut la guerra amb l'
alemanya d'adolf Hitler era perquè ell, Pierre Cot, ha-
via venut es avions de l'exèrcit als "rojos espanyols".

~~xx~~ i la majoria dels paucels, intoxicats del més estu-
pid xovinisme, ho cregueren.

de Pierre Cot, que sabí defensar-los i ajudar-los, en
guards ~~xxxx~~ gran record que hom guarda d'un home lli i
d'una república autèntica entre tants republicans de paga.

(L'aprice et prou en contacte amb la masoneria fran-
ca. La masoneria, a França com a Espanya, ~~xx~~ ~~xxxx~~ ja no
tenia la forsa combativa que havien tingut al segle XVIII
i començaments del ~~xx~~ XIX; havia passat suu i era més
passiva que activa, però, a més de les logies parisenques,
~~xxxx~~ ~~xxxx~~ es ajuntaven les de Tolouse, Lió i Perpè-

271 259

següi que us facilitarem la col·laboració de polítics,
chaminers, camionners, obrers de Saint Etienne. (col·laborant
~~de París i de la indústria~~ molt estimables i
de molta aplicació, algunes - les menys - papades i atres,
- les més - us.

De París anaren a Lió, i tant que us coneixíeu, on us es-
peraven S., arribat fins tres o quatre dies de Perpinyà. S. s'en-
carnegà de passar a Saint Etienne per a dur a bon terme
l'últim acte de l'aventura. Era menys comproment
que si hi aneuís tu, arxiver. Totes aquelles precaucions
t'habien dut a un món en el qual mai us ha-
bries esperat ^{viure} i que per informació professional veies en
literatura: el de la novel·la política, ginebra que
mai us t'ha interessat ni llegit ni vivint-hi.

A Lyon hi passares 2 mesos dies fent el descampat, fai-
no que es la que més et desplaça i la que ^{menys} ~~menys~~
~~l'any~~ ^{però} ~~que~~ ^{que} difícil es us fer veure d'un cap de dia
a l'altre. L'any 1911 et desdubtes escriptur; el 1912
publicaves el primer llibre; el ~~1913~~ 1915 n'habies publi-
cat d'altres. El 1956 seguiràs publicant - en, però en
llengües estrangeres que en la catalana. I encara
us t'haurien considerat, ni fet cap homenatge nacio-
nal, ni posat una placa ~~commemorativa~~ commemorativa
a la casa on nasqueres, ni nomenat fill il·lustre,
i final de ben, quin desagraïment i quina injusti-
cia!

La petita ciutat de Pau, on et ten beauri ~~habitant~~

Çaixò, dit sigui ben mixtament, ni mai les dos es-
peres ni l'ha interpretat massa. L'interpretant es treballa,
treballa es viu. Mentre hi ha capacitat de treball
hi ha esperança.

~~Bartholom~~ Bartomeu de Ponedon havia viscut enigma, i
al teu parer la ciutat més autènticament benedictina
de França. Lìò també ho es, però d'una altra manera.
Lìò es més gran - es la segona ciutat francesa - i més
rica. Riquesa creada pel treball, riquesa un xic insolent
però útil i ben usada. I al costat de la riquesa, una
misèria a fons. Al costat dels grans carrers i es grans es-
tabliments de luxe, carrers ombrins que la boira de l'òh
més ombrins; carrers ^{lents i} ~~ombrins~~ i pudents ~~ombrins~~, ~~ombrins~~
~~ombrins~~ ~~ombrins~~ i estrets i tortuats; carrers amb grans
que fan impossible el trànsit rodador: piles negres i fèrils
i esguipats amb el v.c. infecte - i així de v.c. es una de
les fantasies més típiques - al carrer.

Aquells dies del desembre típics - dies de necessitat i
d'impaciència - aquells dies d'hores tan llargues, ~~per~~ els
pastors anant d'una biblioteca a l'altra, passant per
les vies del riu, retardant la biblioteca al restaurant
- Lìò es una ciutat que sap menjar amb indulgència
acompanyant el cafè, dolent com ho es generalment arreu
de França, amb dues o tres copes de maca de Borgonya
i fumant dues o tres bones pipes.

Una mateixa complicitat (l'opressió i S. Venier més
contente, pleus de bonhomies. L'opressió havia veït. Ho
tan com hauries volgut però més del qui esperaves.

Aquella mateixa ^{mit} a retrobar a París. Hi restaven
dos dies per a remèdia (atenció i es amics que

6. que me da satisfacción de "Eso me infelicitó"
 y sentí x un ~~XXX~~ ~~XX~~ ~~XXVII~~ ~~II~~ ~~XX~~ ~~XXXX~~ ~~XXII~~
~~XXXX~~ gran bienestar de ver-me i de que E. los di-
 guesen.

2011

determined,

Il tena de l'home. L'home d'una tena.

xantista, que en feia una plaça italiana del cin-
quents, i la Col·legiata barcelo, que la cartellamitzava: el
pare amb la vil·la de font des setanta dos brocs; el
carrer Galán, ~~xxx~~ ~~xxx~~ ~~xxx~~ per on, a l'hora del morir el
dia, passejaven lentament a murri i acoll les veies del
poble escoltant amb més o menys goig es modrigals més
o menys pujats de lli que es dedicaven es mitjans
de les Columnes Marítim - (compans); l'Hotel Morera i les
~~xxxxxxxx~~ propietaries de l'Hotel Morera; Pídar, la teta
lambreta, bonica, cridaire i bastant bruta prou a deu;
la Pascuala, compansera d'un anarquista terrible i bona
persona, ~~xxx~~ el "Jaldubá" i l'amo del "Jaldubá" que, amb
les filles, era sospitós d'espionatge; el Cafè del car-
rer Galán, massa gran, massa ~~xxx~~ moderna i massa
llig, al qual anaves poques vegades; un cafetoner
del pont, amb una galeria ^{de fusta} que s'obria al riu, que, per
més polse, més xic i més "café de poble" hegemones
amb ~~xxx~~ assistents, llibretos ~~grans~~ ~~xxx~~ l'excel·lent Història
fabrada ~~xxx~~ hi reunia els voluntaris de la Barceloneta
per a dedicar - o hi a les grans cantades (1); al cas-
tell, ~~xxx~~ ~~xxxxxxxx~~ mig immens, en el qual hi havia unes
meravelloses pintures romàniques que hauries volgut ve-
ure; Pídar, ~~xxx~~ ~~xxxxx~~ un minúscul acopon ~~xxx~~ ~~xxxxx~~
~~xxx~~ ~~xxxxx~~ ~~xxx~~ d'aspecte malaltís, molt republicà i
amic dels catalans, que anys després, ~~xxx~~ refugiat en

(1) Regió el meu llibre Diari de guerra, editat a Barcelona
- sense nom d'editor per no dir qui podria venir - l'any 1934

à que et rentera la robe;

C. 9 h 40, par une heure,

II i els ups, negres, torcats, mics de fulles ~~per~~ ~~per~~ ~~per~~
eren com braços de soldats enterrats ~~en~~ ~~en~~ ~~en~~ ciments i que,
esgarropanant desesperadament, haguessin teneat la
vota de terra que es llobria.

I contracció de Minica, Mafra, bona i vidaire,

II. exclusivament a tu, que te'n hauries ben passat,

III

(1) Vidal, treballava en una ferreria del
carrer major, ^{que} ~~per~~ Velilla i havia presentat com
un dels uns "bons" que hi havia al poble - bon at
qui es donà es desenvolupament de la situació política
i social d'abans.

II. exclusivament a tu,

III i Salvador Maset, corresponent de premsa dels que es desferen el
perill d'informar des de la primera línia en lloc de fer-ho a trenta
o a cent quilòmetres del front.

277 275
hores de la tarda feia lò de parifar al est, però les
nits ~~havia~~ ja eren francament fredes. El paisatge, ~~amb~~
poc ~~arbrat~~ i poc poblat i en el qual, tota el
est vert blau, dominaven el gris, l'ocre i el terra
tenia una aspre i una severitat ascètiques. En lloc
de masies, com a Catalunya, a Asturias o al país basc,
veïem de tan en tan la blanor. ~~Al~~ ~~est~~ ~~est~~ ~~est~~ ~~est~~
esta i esteta d'un colomar, la blanor ~~havia~~
camufla i baixa, ^{aitafada,} ~~est~~ una "paridera". Molt de llarg en
llarg ~~una~~ ~~havia~~ presentaven algun problema de tota de terra:
andorra, del qual hi ha una dita ~~no~~ inenoblable, petita,
incivil: "En andorra la pue no es ^{petita} ~~petita~~ es guerra"; Blesa
i Murieta, terra de bon vi; Aguasola...

En arribar a Letux, després de vintanta i quatre
metres de carretera que puja insensiblement - insensi-
blement us anant-hi a peu - en unes cres de l'entron-
da del poble ^{hi havia al que} ~~uns homes~~ ~~horrien~~ amb el cotxe junc i el
fusell a la ma.

Una dels acriadors que l'aloupanyaven l'explorà, amb
lòmica suficiència:

- Fan exercici de guerriilles.

Tu tingueres la bona pensada de tenir el cap a
la finestra i mirar endava: damunt cresta, bastant
alt, estava un acró. ~~Per~~ Els faciliors, que tenien les
posicions una una "dones" havia vist als dos autors,
"un d'ells amb el banderí de l'Estel Major," i veiem
que hi anava un alt cap de l'exèrcit - ¡d'alt

17

~~Les guerrilles, durant de la 1re guerre mondiale, ont été~~
~~très rares.~~

¶ Ça, perché i de qui? Et de qui i contre qui?
Fet i fet, et qui passava ~~à la~~ - un petit bombar-
deig dament un petit poble de la primera línia - en
l'ègil. Volies la guerra i, ~~l'ègil~~ ~~volies~~ ~~la~~ ~~guerra~~
per a que l'hi anessin acostumat, te'n donaven
unes engrunes. No et podies queixar. I, no obstant, el mal
de l'ègil ~~est~~ ~~indolència~~.
~~Volies~~ ~~la~~ ~~guerra~~ Ça de pensar que podies morir este-
pidament en una aventura estúpida que no tenia
cap ni pens; ira contra l'aviada que volia servir per
a fortificar les unes del carrer solon, tan rapastie
que confonia al poble amb ~~un~~ un exercici de
guerrilles; ira de veure ~~un~~ un poble de la primera
línia tan mal defensat que no t'expliques
com es feliç, que podies fer-les q'una col-
lecció, encara no havia pèit.

Les aviadas, durant el del desolament de les
"guerrilles", no estaven gens tranquils.

de mija a mija. Responia el repiquetig de dos
fusells i una metralladora de la pobra gent que no tenia
altre mitjà de defensa que aquell, totalment inútil, i res-
ponien el crit de la pobra gent:

- ¡Faristolos! ¡Verdugos! ~~XXXXXX~~ ¡Cabrones!

Integrament, les bombes havien caigut fora del poble,
al camp, i tot feren lues víctimes: un home, Loris Mier,
i una nena, morta.

« Letur hi havia poques forces. ~~XXXX XXXXXX XXXX XX XXXX~~
~~XXXXXX XXXXXX XXXXXX~~ un ~~XXXXXXX XXXXXX XXXXXX~~ ~~XXXX~~
~~XXXXXX~~ L'oficial que les comandava es deia:

- Ja ho veu: no tenim artilleria ni avions. S'avien
no cal ni parlar-ne. El dia que l'enemic vulgui,
que no m'explis com ja no ho ha volgut, ~~XXXXXX~~ supera-
rà el poble i arribarà passant tranquil·lament a
allampit.

al retorn, ~~XXXXXX XXX XXXX XXXX~~ ja en plena nit. Fe-
ren un bon tros de camí amb el fery apopaty. Com
ja era tard, toparen a Aguaró.

Aquell fou el teu ~~XXXXXX XXX XXXX~~ primer contacte
amb la guerra, homenet en terminologia militar "bateg
del foc".

Ent a dir que ^{el "bateg"} ~~tu~~ fou massa ~~de~~ lluit: ni una peti-
ta ferida.

De la guerra en recordaries sempre un nom: ~~XXXXXX~~

Malgrat el bombardeig, compareixen a València, ~~per~~
que el certan fins a tota:

- (hi, comissaris, quin mal cato m'ha fet passar!
qui hi fa dintreixa a casa de casote? Quan hi ha
bombardeig, res de parets ni teulades que al poden
caure al damunt i fer-te una teulada. Et mulla es
el camp i estirar-se ben estirat a terra.

d La gesta d'aquells homes, el nom dels
quals no recollirà la història, era, ~~segons se diu~~
~~exagerat~~ sense ^{exagerar} ~~exageració~~, digna de l'epopeia.

per a resistir un atac veí.

les circumstancies favorables, les tropes enviades contra Saragossa, desorientades i desmoralitzades per la més detestable demagogia, es dedicaren a perdre el temps de la manera més hastimosa i el que hauria estat facil de fer amb un xic de seny i disciplina esdevingué impossible. Cabanellas rebé el reforç d'un tercio de ~~regiments~~ regiments que li envià Mola i forces del Tercio i de Regulars, totats més llets que es cortes, que li enviava Franco.

Així perduren Saragossa, que haurien pogut guanyar. Així començaren, als primers quinze dies de començada la guerra, a perdre la guerra)

Els d'Uteillas - tots els pobladors d'Uteillas: homes, dones, vells i joves - digueren, resolutament:
- ~~Donc~~ ^{Aquí} no hi entrarem.

I minaren el poble, decidits a colar-lo en ultim extrem, i a la via hi deixaren, amb la caldera sempre encesa, una locomotora, disposats a llançar-la contra el primer tren que vingues de Saragossa.

Aquells homes sabien bé que el perill i sabien bé que, compremment que enfront del perill comie totes les divergencies son unides, per a defensar-se. A Barcelona també sabien fer-ho, heróicament, el 19 de juliol. Dos dies després s'haurien deixats el pas lliure al cataclisme desri que amb tant ~~tant~~ homes vells veien els generals rebels.

Aquell mateix, el poble d'Uteillas envia a la Cambra General d'Alcanyis una delegació per a demanar

mal-les ajut: robes i guenilles. La guerra havia ja 283
ratitzat el comerç i ells, per a poder viure, els tenien al
cabo de les mines. I d'hivern s'apropien.

Jeris Perey talas es prometia que, a més ~~de~~ d'unes cen-
turies de les Colònies, enviaria les robes, el calçat i es gu-
enilles que podia.

~~Per~~ Interrogues en la concerta:

- Es ho demanari des del diari.

I al ~~XXXXXX~~ mortu ar ~~XXXXXX~~ diari:

- Si fos possible, no agrairia ^{el} que, a més, demanaria ma-
terial escolar. Els infants d'Estelles no poden anar a
l'escola.

L'endemà enviaves a "La Humanitat" una ~~llet~~ dis-
missa comentant la festa tan bella d'aquell poble tan
petit que havia volut ser tan gran i demanant als cata-
lans que es ajudessin. Dues setmanes després, ~~XXXXXX~~
~~XXX~~ responenent generosament a la teua crida, arribaven uns
camions de Banyoles i Manresa carregats de robes, calça-
tes, mitges de teixit, ~~XXXXXX~~, ~~XXXXXX~~, ~~XXXXXX~~, ~~XXXXXX~~, ~~XXXXXX~~,
~~XXXXXX~~, quaderns cal·ligrafics, tinta, llapis, ^{mapes} plomes, foga-
res, i els de Banyoles t'oprenaven una màquina d'es-
criure "per a poder seguir treballant per Catalunya i
la República".

La màquina, t'la donà el teu germà Enric ^{La tant bon} ~~XXX~~
^{de les Escadetes,}
~~XXXXXX~~ de la família ~~XXX~~ que un dia de Febrer
del 1939, abans de passar a França: per ^{que} la guardes-
sin fins que tornés. Es de suposar que ~~XXX~~ haurien can-
iat de guardar-la. Per regla general, la gent es can-
ia ariet de tot: de guardar una màquina d'es-

d. Hequens 124, pots de 124, conserves, patates, sucre, farine,
ma, avec, xacolata, diuers.

e. avec un sac de 124,

f. despres de vingt et cinq,

I Adieu, ^{un xie massa tard, pero val mei} ~~tu no podes ir~~ ^{tard per mai, se ser honquisto}

